

Bibliometric Analysis of Global Research in the Field of Creative Industries

Hamidreza Parvazi
Shandi¹

 1. Ph.D. in Business Management, University of Tehran; College of Farabi' and Instructor of Management Development Research Center (MDRC)
Email: hamid.parvazi@ut.ac.ir

Hamidreza Irani^{2*}

 2. Assistant Professor at the school of Management and Accounting, University of Tehran, College of Farabi (Corresponding Author)

Asadollah Kordnaeij³

 3. Professor at the School of Management and Economics of Tarbiat Mo-dares University. Email: naeij@modares.ac.ir

Datis Khajeheian⁴

 4. Assistant Professor at the Department of Business Administration; uni-versity of Tehran. Email: khajeheian@ut.ac.ir

Email: hamidrezairani@ut.ac.ir

Abstract

Date of Reception:
16/12/2019

Purpose: The aim of this paper was the bibliometric analysis of the re-search published in the Scopus database on the subject of creative indus-tries and to introduce the world's scientific map over the past 20 years in order to develop and create more of their role in the economy, between 2000 and 2019.

Date of Acceptation:
04/05/2020

Methodology: In this study, 1026 scientific sources on the subject of creative industries have been analyzed in the form of thematic research from the Scopus database. Data analysis was performed by the facilities of this database as well as VOS viewer software, which is visualization software.

Findings: The results of this study showed an upward trend in the publi-cation of articles in the field of creative industries in the last 12 years. The top 5 countries in the field of scientific production were the United Kingdom, China, Australia, Indonesia and the United States. The evolu-tion of keyword concepts has also developed from "Introduction and De-ployment of Creative Industries" to "The Role of Creative Industries in the Economy and Creating New Jobs" and then to "Education and Intro-duction as Development Tools" and finally to "Classification of Creative Industries and Development Policy Making".

Conclusion: Examining this evolution shows that special attention should be paid to the issue of classification of creative industries and de-velopment policy making in them because currently the most important issue in the field of creative industries is in prestigious journals around the world and not enough studies have been done.

Keywords: Creative Industries, Creative Economy, Bibliometric, Sci-ence Visualization.

تحلیل کتاب‌سنجی پژوهش‌های جهانی حوزه صنایع خلاق

حمیدرضا پروازی شندی^۱

۱. دکترای مدیریت بازرگانی، سیاست‌گذاری بازرگانی، پردیس فارابی دانشگاه تهران، و مربی مرکز تحقیقات توسعه مدیریت سبا (MDRC)

Email: hamid.parvazi@ut.ac.ir

حمیدرضا ایرانی^{*۲}

۲. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی، دانشگاه تهران. (نویسنده مسئول)

اسدالله کردناهیج^۳

۳. استاد دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس

Email: naeij@modares.ac.ir

داتیس خواجه‌ئیان^۴

۴. استادیار گروه بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران

Email: khajeheian@ut.ac.ir

Email: hamidrezairani@ut.ac.ir

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تحلیل کتاب‌سنجی^۱ پژوهش‌های منتشرشده در پایگاه اسکوپوس^۲ با موضوع صنایع خلاق و معرفی نقشه علمی دنیا طی ۲۰ سال گذشته در این موضوع به منظور توسعه و ایجاد نقش بیشتر آنها در اقتصاد کشورها، در بازه سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ انجام شد.

روش‌شناسی: در این تحقیق، تعداد ۱۰۲۶ منبع علمی در موضوع صنایع خلاق از پایگاه اسکوپوس به صورت جستجوی موضوعی، مورد تحلیل کتاب‌سنجی قرار گرفته است. تحلیل داده‌ها توسط امکانات این پایگاه و همچنین نرم‌افزار VOS viewer که یک نرم‌افزار مصورسازی است صورت گرفت.

یافته‌ها: نتایج این پژوهش نشان‌دهنده روند صعودی انتشار مقالات حوزه صنایع خلاق در ۱۲ سال اخیر بود. ۵ کشور برتر فعال در زمینه تولید علمی در موضوع مورد بررسی، شامل کشورهای انگلستان، چین، استرالیا، اندونزی و آمریکا بودند. سیر تحول و توسعه مفاهیم کلمات کلیدی نیز از "معرفی و جایابی صنایع خلاق" به "نقش صنایع خلاق در اقتصاد و ایجاد شغل‌های نوین" و در ادامه به "آموزش و معرفی به‌عنوان ابزار توسعه" و در نهایت به "طبقه‌بندی صنایع خلاق و سیاست‌گذاری توسعه‌ای" تغییر یافته‌اند.

نتیجه‌گیری: بررسی این سیر تحول، نشان از این است که باید به مبحث طبقه‌بندی صنایع خلاق و سیاست‌گذاری توسعه‌ای در آنها نگاه ویژه‌ای داشت؛ چراکه در حال حاضر مهم‌ترین موضوع در حوزه صنایع خلاق در مجلات معتبر جهان بوده و مطالعات کافی در آن انجام نشده است.

واژگان کلیدی: صنایع خلاق، اقتصاد خلاق، کتاب‌سنجی، مصورسازی علم

1. Bibliometric
2. Scopus

صفحه ۲۴۴-۲۲۱
دریافت: ۱۳۹۸/۹/۲۵
پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۱۵

مقدمه و بیان مسئله

صنایع خلاق به آن بخش از فعالیت‌های حرفه‌ای و اقتصادی اطلاق می‌شود که ریشه در خلاقیت، مهارت و استعدادهاى فردی داشته و با تکیه بر اصول مالکیت فکری و معنوی بالقوه، اشتغال‌زا و تولیدکننده درآمد به حساب می‌آیند (هارتلی^۱، ۲۰۰۵)؛ بنابراین در سال‌های اخیر، مفهوم اقتصاد خلاق به‌عنوان نیرویی مولد برای رشد اقتصادی مورد توجه بسیاری از کشورها و مناطق متعدد در سرتاسر جهان قرار گرفته است. این صنایع بیشتر به‌عنوان محرک توسعه اقتصادی و رشد اقتصاد شهری و همچنین منبع نوآوری شناخته می‌شوند (دیمیگوئل مولینا و همکاران^۲، ۲۰۱۲؛ لی و رودریگز پوز^۳، ۲۰۱۴). امروزه ایده‌ها نه کالاهای جدید، بلکه به‌عنوان منبعی برای موفقیت‌آمیزترین اقتصادهای جهان به شمار می‌روند و به همین دلیل است که از کارهایی که عمدتاً بر مهارت‌های فیزیکی تکیه دارند به سمت فعالیت‌هایی که مبتنی بر مهارت‌های تحلیلی هستند، حرکت کرده‌ایم. حتی با وجود رکود اقتصادی در سال ۲۰۰۸، گزارش‌های اقتصاد خلاق سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۰ نشان می‌دهد که تجارت جهانی در حوزه کالا و خدمات خلاق زمانی که سطوح جهانی تجارت بین‌الملل در حال سقوط بوده، نسبتاً بالا باقی مانده است. این گزارش سازمان ملل، فرض را بر این گذاشته که اقتصاد خلاق مسیرهای منعطف‌تری را برای بهبودبخشیدن به بخش‌های دیگر فراهم می‌کند. همچنین باید خاطر نشان کرد که اقتصاد خلاق هم‌زمان با افزایش اهمیت آن، نیاز به واکنش‌های سیاست‌مدارانه و آگاهانه از تمام سطوح دولت در همکاری با همه سهام‌داران بخش خصوصی دارد (سی ان اس ال سی^۴، ۲۰۱۲). لذا از سال ۲۰۰۱ که موضوع معرفی و گروه‌بندی صنایع خلاق به‌عنوان یک موضوع مستقل در مجامع بین‌المللی و دانشگاهی جایگاه ویژه‌ای یافته است، کشورهای توسعه‌یافته و اخیراً در حال توسعه، به فکر گسترش سهم این صنایع در درآمد ناخالص ملی^۵ خود و سیاست‌گذاری جهت توسعه این صنایع افتاده‌اند. در این راستا تحقیقات در موضوع صنایع فرهنگی و خلاق^۶ دارای اهمیت فزاینده‌ای در حوزه اقتصاد خلاق شده است (جونز^۷ و همکاران، ۲۰۱۵؛ پاتس^۸، ۲۰۱۶)؛ و این تحقیقات در مجلات و کنفرانس‌های دانشگاهی در سراسر جهان به موضوعی متداول تبدیل گشته است (لازرتی^۹ و همکاران، ۲۰۱۷). یک جریان تحقیقاتی مرتبط همچنین به نقش صنایع خلاق و خوشه‌بندی صنایع خلاق و فرهنگی در توسعه محلی و منطقه‌ای پرداخته است (دیمیگوئل مولینا و همکاران، ۲۰۱۲؛ بویکس و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۴؛ گانگ و هسینگ^{۱۱}، ۲۰۱۷)؛ که این موضوع در بحث سیاست‌گذاری صنایع خلاق و فرهنگی برای رشد هوشمندانه اتحادیه اروپا^{۱۲} به اوج خود رسیده است (کوک و دی پروپریس^{۱۳}، ۲۰۱۱). علاوه بر این، با وجود این واقعیت که صنایع خلاق و فرهنگی در اصل به‌طور عمده در اروپا توسعه یافته بودند، علاقه بسیاری به پژوهش در این زمینه توسط چندین محقق در آسیا و کشورهای در حال توسعه در سراسر جهان به وجود آمده است (یوسف و

- 1 . Hartely
- 2 . De-Miguel-Molina et al.
- 3 . Lee and Rodriguez-Pose
- 4 . CNSLC
- 5 . GDP
- 6 . CCI
- 7 . Jones et al.
- 8 . Potts
- 9 . Lazzeretti et al.
- 10 . Boix et al.
- 11 . Gong and Hassink
- 12 . EU
- 13 . Cooke and De Propris

نبیشیما^۱، ۲۰۰۵؛ باروکلو و کوزول‌رایت^۲، ۲۰۰۸).

باوجود این و با توجه به اینکه نزدیک به دو دهه از طرح و معرفی مفهوم صنایع خلاق و فعالیت پژوهشگران در این حوزه می‌گذرد و ادبیات پژوهش در این حوزه برای مرور نظام‌مند به اندازه کافی غنی شده است، اما تاکنون پژوهش کتاب‌سنجی به‌منظور بررسی جامع صنایع خلاق و روند جهانی رشد، انجام نشده است. در نتیجه نیاز است که پژوهش‌های این حوزه، ارزیابی و تحلیل شود تا سیاست‌گذاران صنایع خلاق، سایر پژوهشگران و فعالان این حوزه از صنایع به‌عنوان مخاطبان این پژوهش امکان بهره‌مندی از این نتایج را داشته باشند. به‌منظور درک دامنه دانش تحقیقات حوزه صنایع خلاق، استفاده از تکنیک‌های کتاب‌سنجی مفید خواهد بود (بنکندورف و زهرر^۳، ۲۰۱۳). ضرورت انتخاب تحلیل کتاب‌سنجی این است که این تحلیل‌ها تکمیل‌کننده روش‌های سنتی مرور ادبیات هستند و عینیت این نوع مطالعات را افزایش می‌دهند (زوپیک و کاتر^۴، ۲۰۱۵) و برای ارزیابی عملکرد تحقیقات و انتشارات افراد یا مؤسسات و یا نقشه ساختاری و پویایی علم به کار می‌روند (کوبو و همکاران^۵، ۲۰۱۱).

بنابراین پژوهش حاضر به بررسی ادبیات و روند تولیدات علمی و پژوهش‌های نمایه‌شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در سال‌های گذشته در موضوع صنایع خلاق می‌پردازد که می‌تواند نقشه راهی برای آینده فراهم نماید. ترسیم ساختار علمی و اجتماعی پژوهشگران در یک حوزه علمی، اطلاعات ارزشمندی در زمینه جایگاه آنها در بدنه علمی ارائه می‌کند.

مطالعه حاضر با هدف تحلیل کتاب‌سنجی تولیدات علمی منتشر شده و ترسیم نقشه علمی دنیا صورت می‌گیرد و درصدد بررسی و پاسخ‌گویی به سؤالاتی در ارتباط با روند گسترش و توسعه مفهوم صنایع خلاق و جایگاه آن در ادبیات علمی دنیا می‌باشد.

بنابراین مطالعه کتاب‌سنجی از پژوهش‌های صنایع خلاق این امکان را فراهم می‌آورد که پژوهشگران و مدیران فعال در زمینه صنایع خلاق بتوانند خلاصه‌ای از مطالعات انجام‌شده در این حوزه را دنبال کرده و با کاستی‌ها و زمینه‌های بهبود در این حوزه آشنا شوند. از سوی دیگر به دلیل تمرکز این پژوهش بر روند توسعه‌ای مفاهیم مرتبط با صنایع خلاق، این امکان برای فعالان این حوزه فراهم می‌شود که جهت ایجاد نقش و سهم بیشتر این صنایع در اقتصاد کشورها، می‌بایست بر کدام جنبه از آنها توجه جدی‌تری نموده و در آن مسیر گام بردارند.

سؤال‌های پژوهش

همان‌طور که در ادامه قابل ملاحظه است، در این پژوهش به این سؤالات پاسخ داده خواهد شد:

۱. سال‌های پرتکرار و روند انتشار مقالات در حوزه صنایع خلاق چیست؟
۲. پژوهشگران، کشورها و مؤسسات برتر دنیا در حوزه صنایع خلاق کدام‌اند؟
۳. پراستندترین مقالات صنایع خلاق کدام‌اند؟
۴. اثرگذارترین و پراستندترین نشریات در زمینه صنایع خلاق کدام‌اند؟
۵. شبکه هم‌استنادی منابع در حوزه صنایع خلاق چگونه است؟

1. Yusuf and Nabeshima
2. Barrowclough and Kozul-Wright
3. Benckendorff and Zehrer
4. Zupic and Cater
5. Cobo et al

۶. پرتکرارترین کلمات کلیدی، شبکه هم‌رخدادی و روند تحول زمانی آنها در حوزه صنایع خلاق چگونه است؟

چارچوب نظری

اقتصاد خلاق چیست؟

ظهور اقتصاد خلاق بازتابی از تغییرات بزرگ‌تر در اقتصاد جهانی است. تغییر در اقتصادی که مبتنی بر تولید کالا بوده به سوی اقتصادی مبتنی بر ارائه خدمات. انتظار می‌رود که این تغییر دقیقاً به اندازه تغییر از جامعه کشاورزی به سوی جامعه‌ای صنعتی در دهه ۱۷۰۰، بزرگ و چالش‌برانگیز باشد (ام پی آی^۱، ۲۰۰۹). در حال حاضر کشورهای توسعه‌یافته در سرتاسر جهان با تمرکز بر اقتصاد دانش‌محور به کار خود ادامه می‌دهند؛ اقتصادی که در آن اطلاعات و آگاهی به‌عنوان دو نیروی محرکه قدرتمند برای رشد اقتصادی در نظر گرفته می‌شوند. همچنان که به سمت اقتصاد پسا صنعتی و دانش‌محور حرکت می‌کنیم - از اقتصادی که صرفاً بر تولید کالا متمرکز بود به اقتصادی مبتنی بر خلق ایده و نوآوری - باید در نظر داشته باشیم که نقش خلاقیت را در شکل‌دادن و برانگیختن این رشد نمی‌توان نادیده گرفت. این درک تصحیح‌شده از نیروهای مولد برای اقتصاد پسا صنعتی، منجر به تکامل مفهوم دانش اقتصاد به سمت اقتصاد خلاق می‌شود. مفهومی که ارزش بزرگ‌تری را برای ما به ارمغان می‌آورد و به دنبال این است تا در محتویات ظاهری کالا و خدمات نقش پررنگ‌تری داشته باشد. درحقیقت، همان‌طور که این مطالب می‌تواند به شما رئوس کلی موضوعی به نام اقتصاد خلاق را نشان دهد، شواهد نیز این امر را به تصویر می‌کشند که اقتصاد خلاق به‌نوعی می‌تواند بازسازی صنایع تولیدی، خدماتی، خرده‌فروشی و تفریحی باشد. همچنین این مفهوم می‌تواند در کاری که مردم انجام می‌دهند و یا می‌خواهند انجام دهند و همین‌طور جایی که زندگی می‌کنند باعث تغییر شود (مارتین و فلوریدا^۲، ۲۰۰۹).

تعاریف متعدد از اقتصاد خلاق در طول ده تا پانزده سال گذشته تغییرات زیادی داشته است. تغییراتی که به درک بیشتر فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر دانش که در آن صنایع خلاق مبنای اساس قرار می‌گیرند کمک می‌کند. مفهوم اقتصاد خلاق به‌عنوان وسیله‌ای برای تمرکز بر نقش خلاقیت به مانند نیرویی در زندگی اقتصادی معاصر تعریف شده است. این مفهوم نشان می‌دهد که توسعه اقتصادی و فرهنگی نه تنها از یکدیگر جدا نیستند بلکه می‌توانند به‌عنوان بخشی از فرایند بزرگ‌تر توسعه نیز در نظر گرفته شوند (کنل و فلمینگ^۳، ۲۰۰۸).

این اصطلاح اولین بار در کتاب جان هاوکینز در سال ۲۰۰۱ به کار گرفته شد. «اقتصاد خلاق: چگونه مردم از ایده‌های خود پول به دست می‌آورند.» وی در این کتاب، اقتصاد خلاق را به‌عنوان داد و ستد محصولات خلاقانه‌ای معرفی می‌کند که در آن کالا یا خدمات اقتصادی که از خلاقیت و ارزش‌های اقتصادی به دست می‌آیند، مورد معامله قرار می‌گیرند (هاوکینز^۴، ۲۰۰۱).

امروزه پرکاربردترین تعریفی که از اقتصاد خلاق می‌شود، متعلق به وزارت فرهنگ، رسانه و ورزش بریتانیا^۵ است. آنها اقتصاد خلاق را به‌عنوان آن دسته از صنایعی معرفی می‌کنند که ریشه در خلاقیت، مهارت و استعداد های فردی دارد. صنایعی که برای ایجاد رفاه و شغل از طریق تولید و بهره‌برداری از استعدادهای فکری توان بالقوه‌ای در خود

1. Martin Prosperity Institute (MPI)
2. Martin, R. & Florida, R.
3. Knell, J., & Fleming, T.
4. Howkins
5. DCMS

دارند (وزارت فرهنگ، رسانه و ورزش بریتانیا، ۲۰۰۸).

در کنفرانسی که در سازمان ملل متحد درباره تجارت و توسعه در سال ۲۰۰۸ برگزار شد، اقتصاد خلاق به‌عنوان مفهومی تکاملی معرفی شد که مبتنی بر دارایی‌های خلاق است و به‌طور بالقوه منجر به رشد و توسعه اقتصادی می‌شود:

- اقتصاد خلاق می‌تواند درآمدها، فرصت‌های شغلی و همین‌طور درآمدهای به‌دست‌آمده از صادرات را هم‌زمان با ارتقای ظرفیت‌های اجتماعی و ترویج تنوع فرهنگی و توسعه انسانی افزایش دهد؛
  - اقتصاد خلاق می‌تواند جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مختلفی را در تعامل با تکنولوژی، استعداد‌های فکری و اهداف گردشگری دربرگیرد؛
  - اقتصاد خلاق مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر دانش با جوهری توسعه‌محور و دارای ارتباطات متقابل در سطوح خرد و کلان برای همه کشورهاست؛
  - اقتصاد خلاق می‌تواند انتخابی ممکن و مبتنی بر توسعه به‌منظور نوآوری، واکنش‌های سیاسی چندگانه و روابط اداری باشد.
- در قلب اقتصاد خلاق، صنایع خلاق حضور دارد (سی ان اس ال سی، ۲۰۱۲).

صنایع خلاق چیست؟

به اعتقاد برخی از صاحب‌نظران، جایگاه و اعتباری که صنایع خلاق در تحرکات جدید اقتصادی و در مجامع سیاست‌گذاری پیدا نموده‌اند بیشتر از گذشته است. صنایع خلاق اصطلاحی است که عمدتاً طی دو دهه اخیر در متون تخصصی مرتبط با توسعه بخش خلاقیت و فرهنگ مطرح شده است. همان‌طور که پیش از این اشاره شد، در گزارش کارگروه صنایع خلاق انگلستان (۲۰۰۱) صنایع خلاق به آن بخش از فعالیت‌های حرفه‌ای و اقتصادی اطلاق می‌شود که ریشه در خلاقیت، مهارت و استعداد‌های فردی داشته و با تکیه بر اصول مالکیت فکری و معنوی بالقوه، اشتغال‌زا و تولیدکننده درآمد به حساب می‌آیند (هارتلی، ۲۰۰۵). شماری از تحلیل‌گران موضوع پیدایش و توسعه‌بخش صنایع خلاق را به شکل‌گیری نظام‌های اقتصادی جدید مبتنی بر دانش و خلاقیت‌های فکری بشر که در بسیاری عرصه‌ها جایگزین صنایع و اقتصادهای ابزارمحور و تکنولوژی‌محور شده است می‌دانند (دادگران، ابری، ۱۳۹۰).

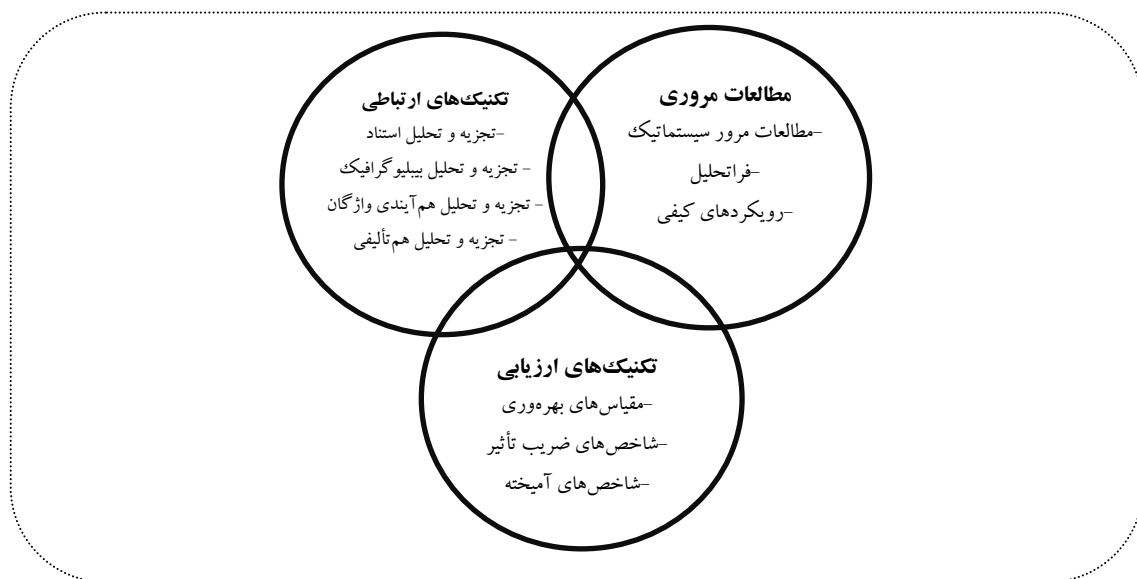
در این میان تعاریف متعددی از موضوع صنایع خلاق انجام شده است؛ کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل^۱ (آنکتاد)، مهم‌ترین ویژگی‌های صنایع خلاق را به شرح ذیل مطرح می‌نماید:

- محصولات این صنایع نیازمند دخالت خلاقیت انسان می‌باشند؛
  - حامل پیام‌های نمادین برای کسانی هستند که آنها را مصرف می‌کنند؛
  - محصولات این صنایع دارای حق مالکیت فکری برای افراد یا گروه‌های سازنده می‌باشند (آنکتاد، ۲۰۰۸).
- این اصطلاح، دامنه آنچه را که به‌طور کلی به‌عنوان صنایع فرهنگی و پتانسیل فعالیت‌های تجاری در نظر گرفته می‌شود، گسترش داده است. با این وجود آنچه که می‌توانیم بر آن توافق کنیم این است که هرچه به صنایع فرم می‌دهد، می‌تواند در مرکز چیزی قرار گیرد که در سطحی وسیع‌تر به‌عنوان اقتصاد خلاق نام‌گذاری شده است.

تحلیل کتاب‌سنجی چیست؟

اولین بار تحلیل کتاب‌سنجی در سال ۱۹۶۹ مطرح شد و بعدها به‌عنوان تحلیل کمی ویژگی‌های کتاب‌شناختی

مجموعه‌ای از ادبیات برای شناسایی الگوها مانند پرثمرترین نویسندگان، کشورها، مؤسسات، مجلات، شبکه‌های همکاری، تاریخچه و تغییر پارادایم، و مصورسازی تولیدات علمی با نقشه‌های متنوع کتاب‌شناختی شناخته شد (ونسر و همکاران^۱، ۲۰۱۶؛ خاصه و همکاران^۲، ۲۰۱۶). سنگوپتا^۳ (۱۹۸۸)، اشاره می‌کند که کتاب‌سنجی همچون سازمان‌دهی، دسته‌بندی، و ارزیابی کمی الگوهای انتشار یافته ارتباطات خرد و کلان همراه با نویسندگانشان به وسیله محاسبات ریاضیاتی و آماری است. کتاب‌سنجی ابزاری برای تجزیه و تحلیل این است که چگونه رشته‌ها بر اساس ساختار فکری، ساختار اجتماعی و ساختار مفهومی تکامل یافته‌اند (زوپیک و کاتر^۴، ۲۰۱۵) و خروجی‌های تحقیقات، شامل جستجوی موضوعات، روش‌های مورد استفاده و نمونه‌های استفاده شده (یی و همکاران^۵، ۲۰۱۲) را با استفاده از تکنیک‌های آماری پیشرفته برای گردآوری مطالعات منتشر شده مانند کتب، کنفرانس‌ها و مجلات، مد نظر قرار می‌دهد (مکبرنی و نواک^۶، ۲۰۰۲؛ کوبو و همکاران^۷، ۲۰۱۱). زوپیک و کاتر (۲۰۱۵) پیشنهاد می‌کنند که روش‌های کتاب‌سنجی تکمیل‌کننده روش‌های سنتی مرور ادبیات هستند و عینیت این نوع مطالعات را افزایش می‌دهند. کتاب‌سنجی برای ارزیابی عملکرد تحقیقات و انتشارات افراد یا مؤسسات و یا نقشه ساختاری و پویایی علم است (کوبو و همکاران، ۲۰۱۱). به وسیله ترکیب دستورالعمل ۸۱ مطالعه کتاب‌سنجی در مدیریت و سازمان، زوپیک و کاتر (۲۰۱۵)، یک مرجع واحد برای محققان علاقه‌مند به روش‌های کتاب‌سنجی توسعه دادند. آنها دستورالعملی برای انجام مطالعات کتاب‌سنجی پیشنهاد کردند (شکل ۱) که به سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: ۱- مطالعات مروری^۸؛ ۲- تکنیک‌های ارزیابی^۹؛ ۳- تکنیک‌های ارتباطی^{۱۰}.

شکل شماره ۱. روش‌های کتاب‌سنجی (منبع: زوپیک و کاتر، ۲۰۱۵)

- 1 . Vošner, H. et al
- 2 . Khasseh, A. et al
- 3 . Sen Gupta
- 4 . Zupic and Cater
- 5 . Ye. et al
- 6 . McBurney and Novak
- 7 . Cobo. et al
- 8 . review studies
- 9 . evaluative Techniques
- 10 . relational Techniques

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در داخل

پژوهشی در ایران با موضوع صنعت پویانمایی ایران و ساختار صنعت پویانمایی کشورهای پیشرو به‌عنوان یکی از معدود بررسی‌ها در حوزه صنایع خلاق به ساختار صنعت پویانمایی کشورهای پیشرو و الگوبرداری برای کشور پرداخته است و در آن تلاش شده تا با در نظر گرفتن ساختاری نظام‌مند، صنعت پویانمایی در کشورهای آلمان و تایلند مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به اینکه یکی از چالش‌های کلیدی صنعت پویانمایی کشور، مشکلات ساختاری و نهادی و عدم وجود متولی است، در انجام این مطالعات تطبیقی تلاش شده تا ساختار نهادی صنعت پویانمایی این کشورها مورد مطالعه قرار گیرد. ضمن اینکه راهبردها و نکات آموخته‌شده از تجارب کشورهای هدف در صنعت پویانمایی نیز استخراج شده است (حسینقلی نوری و همکاران، ۱۳۹۶).

سلطانی‌نژاد و همکاران در تحقیق خود به تحلیل کتاب‌سنجی روند جهانی پژوهش در حوزه کانال‌های توزیع گردشگری به‌عنوان یکی از شاخه‌های صنایع خلاق پرداخته‌اند و در آن روند تولیدات علمی و پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه کانال‌های توزیع گردشگری در سال‌های گذشته را بررسی نموده‌اند. در این پژوهش علاوه بر ترسیم نقشه علمی جهان در موضوع کانال‌های توزیع گردشگری از ابتدا تاکنون، روند تحول واژه‌های کلیدی از «رویکرد عرضه گردشگری» به «رویکرد نظام‌مند به گردشگری» و در نهایت «رویکرد تقاضای گردشگری» نتیجه‌گیری شده است (سلطانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸).

شریفی و همکاران در تحقیقی با عنوان «شناسایی ویژگی‌های نظام بازاریابی محتوای زنانه در صنایع خلاق» به بررسی اشتغال‌زایی برای بانوان با استفاده از قابلیت‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی می‌پردازند. با توجه به شیوه‌های بازاریابی در شبکه‌های اجتماعی، فارغ از برخی محدودیت‌های دنیای واقعی جامعه ایران، شرایطی برای مشارکت بانوان در حوزه‌هایی از صنایع خلاق (تولید محتوا به‌منظور بازاریابی در شبکه‌های اجتماعی) فراهم شده است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۸). هدف از این پژوهش شناسایی نظام بازاریابی با استفاده از محتوای زنانه در شبکه‌های اجتماعی، به‌ویژه اینستاگرام بوده است.

پیشینه پژوهش در خارج

در تحقیقی با عنوان «بررسی ادبیات اقتصاد خلاق» که در سال ۲۰۱۲ در کانادا انجام شده است مشخص شد که مفهوم اقتصاد خلاق به‌عنوان مولد رشد اقتصادی، توجه کشورها در سراسر جهان را به خود جلب کرده است. استدلال می‌شود که ایده‌های جدید، محرک مهمی در موفق‌ترین اقتصادهای امروزی است؛ زیرا از مشاغلی که بیشتر بر اساس مهارت‌های بدنی یا کارهای تکراری انجام می‌شود، به سمت صنایعی که نیاز به مهارت‌های تحلیلی و خلاقیت دارند حرکت می‌کنیم. با افزایش اهمیت اقتصاد خلاق، نیاز به اجرای سیاست‌های آگاهانه در تمام سطوح دولت وجود دارد. در این مطالعه، تعاریف اصلی و مفاهیم مربوط به اقتصاد خلاق خلاصه شده است؛ چهار حوزه تمرکز مورد نیاز برای ایجاد یک اقتصاد خلاق تعریف شده است (سرمایه‌گذاری در هسته خلاق، مشاغل در حال رشد خلاق، ساختن خوشه‌های خلاق و ارتقای مکان‌های خلاق)؛ با استفاده از چهار حوزه تمرکز، یک بررسی از سیاست‌های اقتصاد خلاق از سراسر جهان و کانادا ارائه شده است؛ و در نهایت تجزیه و تحلیل شکاف بین سیاست‌های نوا اسکوشیا^۱ در

1 . Nova Scotia

کانادا و چهار حوزه تمرکز اقتصاد خلاق انجام شده است (سی ان اس ال سی، ۲۰۱۲). پژوهشی در کشور اندونزی در حوزه سیاست‌گذاری صنایع خلاق و مقایسه آن با کشورهای توسعه‌یافته انجام شده است که مفهوم این صنایع را به‌عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی از طریق انتقال سیاست به کار برده است، ایده‌ای که به‌طور ویژه در انگلستان طرح‌ریزی شده است. بنابراین در تجزیه و تحلیل صورت‌گرفته، توزیع منطقه‌ای از صنایع خلاق و صنایع فرهنگی سنتی بررسی شده است (فهمی^۱، ۲۰۱۶).

در مطالعه ارزیابی سیاست صنایع خلاق برای توسعه شهری در تایوان، سیاست‌های صنایع خلاق تایوان، کشورهای همسایه آن در آسیا و تعدادی از کشورهای غربی گردآوری شده است. به‌طور کلی، این سیاست‌ها را می‌توان در هشت دسته طبقه‌بندی کرد: سیاست‌های مربوط به سیستم مالیاتی، تأسیس بخش‌ها یا سازمان‌های اختصاصی، سرمایه‌گذاری‌های عمده و متنوع، تحقیق و توسعه و مشاوره صنعتی، گسترش کانال‌ها و شبکه‌های بازاریابی، پرورش استعدادها، دسته‌بندی صنایع خلاق و مقررات مالکیت معنوی (لیو، ۲۰۱۷).

فلیچمن^۲ و همکارانش در سال ۲۰۱۷ عنوان نمودند که صنایع خلاق، رشد اقتصادی را در سطح جهانی پیش می‌برند، زمینه‌های مفهومی جدید را از هم تفکیک می‌کنند و برای کسب و کارها و سازمان‌ها به‌منظور برآورده ساختن نیازهای جامعه انگیزه فراهم می‌کنند؛ جامعه‌ای که با پیشرفت‌های تکنولوژیکی به‌سرعت در حال تغییر است (فلیچمن، ۲۰۱۷).

در تحقیقی دیگر برای بررسی وجوه توسعه پایدار در ایرلند، در زمینه تغییرات اقتصادی گسترده‌تر از طریق درک ظهور اقتصاد خلاق، جایگاه صنایع خلاق برجسته شده است. برای دستیابی به اهداف طرح‌ریزی صنایع خلاق در این منطقه، از مدل نک^۳ استفاده شده است. سپس داده‌ها به سه دسته گسترده تقسیم می‌شوند؛ ارائه و نمود خلاق، کاربرد خلاق و تکنولوژی خلاق (کولینس^۴، ۲۰۱۸).

در پژوهشی که در سال ۲۰۱۸ توسط لازرتی^۵ و همکاران (۲۰۱۸) با عنوان "ظهور صنایع فرهنگی و خلاق در تحقیقات اقتصاد خلاق" انجام شده است به تحلیل و بررسی دو هدف پرداخته شد. در رابطه با هدف اول، تحول تحقیقات دانشگاهی در مورد اقتصاد خلاق و توسعه اقتصاد محلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و به اهمیت روزافزون پژوهش در مورد صنایع خلاق و فرهنگی اشاره شده است. در آنجا عنوان می‌شود صنایع خلاق و فرهنگی نه تنها موضوع اصلی در پژوهش‌های اقتصاد خلاق هستند، بلکه همان‌طور که با تجزیه و تحلیل انتشارات اخیر نشان داده شده است، این روند در چند سال گذشته حتی بیشتر شده است. علاوه‌براین، روند جهانی انتشارات نیز این پدیده را تأکید می‌کند و نشان می‌دهد تعداد قابل توجهی از مطالعات منتشرشده، در مجلات آسیایی یا ژورنال‌های متعلق به کشورهای متفاوت از مناطق جغرافیایی سنتی که بحث در آن متولد شده (مانند ایالات متحده، اروپا و استرالیا) می‌باشد. هدف دوم، انجام پژوهش عمیق درباره ادبیات صنایع خلاق و فرهنگی و تحلیل نویسندگان و آثاری است که مباحث اصلی و پایه و اساس ایجاد دانش صنایع خلاق و فرهنگی را در موضوع اقتصاد خلاق بررسی نموده‌اند (لازرتی، ۲۰۱۸). در این پژوهش صرفاً به ظهور و جهش مفهوم صنایع خلاق در ادبیات اقتصاد خلاق اشاره می‌شود و به بررسی و طبقه‌بندی پارامترهای اهمیت‌دار در پژوهش‌های این صنایع اشاره نمی‌گردد.

1. Fahmi
2. Fleischmann
3. NACE
4. Collins
5. Lazzeretti

جمع‌بندی از مرور پیشینه

همان‌طور که ملاحظه شد با توجه به نوظهور بودن مفهوم اقتصاد و صنایع خلاق، پژوهش‌های اندکی مانند سی‌ال‌سی (۲۰۱۲) و لازرتی و همکاران (۲۰۱۸) به حوزه بررسی ادبیات و روند تولیدات علمی صورت‌گرفته در سال‌های گذشته پرداخته‌اند. در معدود پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه مانند سلطانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، فهمی (۲۰۱۶) و لیو (۲۰۱۷) به روند رشد این صنایع در سال‌های گذشته و مخصوصاً در کشورهایی غیر از کشورهای مولد مفهوم این صنایع اشاره شده است. همچنین پیشران‌های مورد توجه برخی کشورها جهت ایجاد و توسعه صنایع خلاق ارائه و بررسی شده‌اند. مسئله توجه به طبقه‌بندی و خوشه‌بندی صنایع خلاق برای سیاست‌گذاری و اجرای آنها در راستای توسعه این صنایع، از مهم‌ترین موضوعاتی است که به‌ندرت مانند پژوهش کولینس (۲۰۱۸) به آنها اشاره شده و در این تحقیق مورد توجه قرار خواهد گرفت. اما آنچه که در این پژوهش و در مقایسه با تحقیقات مورد اشاره به آن پرداخته خواهد شد این است که علاوه بر معرفی روند جدید و رو به رشد پرداختن به این صنایع، ضروری است که روند مفهومی توسعه صنایع خلاق در سال‌های گذشته استخراج شود؛ یعنی مفاهیمی که در حوزه این صنایع از ابتدا مورد توجه قرار گرفته و تا به امروز تغییر یافته‌اند مدنظر قرار گیرد.

روش‌شناسی پژوهش

در این تحقیق که از انواع پژوهش توصیفی-تحلیلی به شمار می‌رود، از فنون کتاب‌سنجی و مصورسازی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش را کلیه تولیدات علمی پژوهشگران جهان در حوزه صنایع خلاق که در پایگاه اسکوپوس نمایه شده‌اند تشکیل داده است. برای بازیابی رکوردهای این پژوهش، جستجو در این پایگاه به‌عنوان یک بانک اطلاعاتی جامع برای انتشارات بین‌رشته‌ای و بین‌المللی علوم اجتماعی در موضوع صنایع خلاق و نمایش نقشه علمی دنیا صورت گرفت، این جستجو شامل مقالات تا پایان سال ۲۰۱۹، در تاریخ ۱۰ دسامبر ۲۰۱۹ صورت پذیرفت.

(Creative Industries) OR Title: (Creative Industry)

فرمول جستجو:

Timespan=2000-2019.

Title انتشار:

بارگیری و ذخیره اطلاعات رکوردهای بازیابی شده به‌صورت فایل اکسل (CSV) انجام شد. با توجه به سؤالات پژوهش تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی مقالات بازیابی شده، به‌منظور یافتن انواع متون، برترین مقالات، پژوهشگران و کشورها از ویژگی‌های ساخته‌شده در پایگاه اسکوپوس استفاده گردید و پالایش و تحلیل شد. برای خوشه‌سازی، مصورسازی و بررسی فراوانی رخداد کلمات، ترسیم شبکه‌های هم‌تألفی و تحلیل استنادی، اطلاعات گزارش کامل مقالات مانند عنوان، چکیده، کلیدواژه‌ها، منابع، تعداد صفحات، نویسندگان و اطلاعات مجله، به‌صورت CSV از اسکوپوس در فایل اکسل ذخیره شد و توسط نرم‌افزار VOS viewer نسخه ۱.۶.۱۳ تحلیل شد. این نرم‌افزار نقشه‌های کتاب‌سنجی را برای تأکید بر جنبه‌های مختلف ادبیات تولیدی، مصور می‌سازد و از رویکرد متحدی برای ترسیم نقشه و خوشه‌بندی بر اساس ماتریس هم‌رخدادی اصطلاحات نرمال‌سازی شده، و اندازه‌گیری شباهت‌ها که محاسبه‌گر قدرت ارتباط بین اصطلاحات می‌باشد استفاده می‌کند. اصطلاحاتی که بسیار به هم نزدیک هستند را در یک خوشه قرار داده و هر خوشه را با رنگ مشابه نمایش می‌دهد. مجاورت اصطلاحات می‌تواند به‌عنوان نشانه‌ای از شباهت‌های زمینه‌ای که در آن رخ می‌دهد، تفسیر شود. علاوه‌براین، VOS viewer کلیدواژه‌ها را از نظر سال با رنگ آمیزی تفکیک می‌کند و

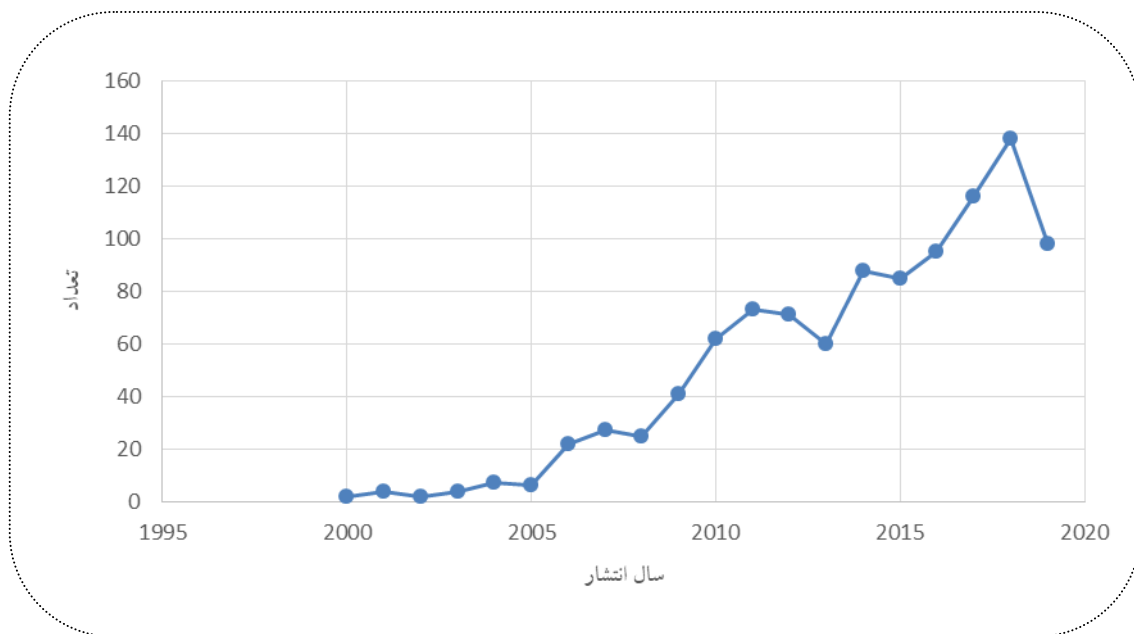
قادر به نمایش با اندازه فونت و مستطیل‌های محصور شده می‌باشد. فونت‌ها و مستطیل‌های بزرگ‌تر نمایانگر اصطلاحات پرتکرار هستند. همچنین این نرم‌افزار قادر است شبکه‌های کلیدواژه‌ها، کشورها، مؤسسات، هم‌تألیفی نویسندگان، و استنادها را ترسیم کند (درویش و همکاران، ۱۳۹۷).

هدف اصلی از این مطالعه، گزارش روند انتشارات از ابتدا تاکنون در زمینه صنایع خلاق و ترسیم نقشه علمی آن است. در این راستا درصدد یافتن پویایی و روند تولید ادبیات پژوهش این حوزه، پراستنادترین مقاله‌ها، پربهرترین مجلات، کشورها، نویسندگان، مؤسسات و الگوی همکاری بین مؤسسات و کشورها، و پرتکرارترین کلمات و روند تحول کلمات پرتکرار در طی زمان می‌باشیم.

یافته‌های پژوهش

در این بخش جهت ارائه یافته‌های تحقیق، پاسخ‌گویی به سؤالات مطرح‌شده در قسمت پرسش‌های پژوهش به صورت دقیق انجام خواهد شد.

پاسخ به سؤال اول پژوهش. سال‌های پرتکرار و روند انتشار مقالات در حوزه صنایع خلاق چیست؟

نمودار شماره ۱. تعداد انتشار مقالات به ازای هر سال

مطابق نمودار شماره ۱، پویایی انتشار مقالات این حوزه مابین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹، با کمترین مقاله به تعداد ۲ مقاله در سال ۲۰۰۰ و بیشترین مقاله با تعداد ۱۳۸ مقاله در سال ۲۰۱۸ مشاهده گردید. دو مقاله نخست در زمینه صنایع خلاق در سال ۲۰۰۰ به ترتیب توسط اندریوپولوس^۱ و گاتسی در نشریه بنچمارکینگ: یک نشریه بین‌المللی و همچنین توسط دبیرنگر و مالدروم^۲ در نشریه مطالعات شهری منتشر گردید.

1. Andriopoulos, C., Gotsi, M.
2. De Berranger, P., Meldrum, M.C.R.

جدول شماره ۱. مقالات منتشر شده به تفکیک هر سال

سال انتشار	تعداد	درصد	سال انتشار	تعداد	درصد
۲۰۱۹	۹۸	۵۵.۹	۲۰۰۸	۲۵	۴۴.۲
۲۰۱۸	۱۳۸	۴۵.۱۳	۲۰۰۷	۲۷	۶۳.۲
۲۰۱۷	۱۱۶	۳۱.۱۱	۲۰۰۶	۲۲	۱۴.۲
۲۰۱۶	۹۵	۲۶.۹	۲۰۰۵	۶	۵۸.۰
۲۰۱۵	۸۵	۲۹.۸	۲۰۰۴	۷	۶۸.۰
۲۰۱۴	۸۸	۵۸.۸	۲۰۰۳	۴	۳۹.۰
۲۰۱۳	۶۰	۸۵.۵	۲۰۰۲	۲	۱۹.۰
۲۰۱۲	۷۱	۹۲.۶	۲۰۰۱	۴	۳۹.۰
۲۰۱۱	۷۳	۱۱.۷	۲۰۰۰	۲	۱۹.۰
۲۰۱۰	۶۲	۰.۴.۶			
۲۰۰۹	۴۱	۹۹.۳			

جدول شماره ۱ تعداد مقالات منتشر شده به تفکیک هر سال در حوزه صنایع خلاق را نمایش می‌دهد.

پاسخ به سؤال دوم پژوهش. پژوهشگران، کشورها و مؤسسات برتر دنیا در حوزه صنایع خلاق کدام‌اند؟

جدول شماره ۲. نویسندگان دارای بیشترین مقاله در حوزه صنایع خلاق

نام نویسنده	تعداد مقاله	درصد	نام نویسنده	تعداد مقاله	درصد
لازرتی ال.	۱۶	۴۶.۱۰	سیلوا ای. ^۱	۸	۲۳.۵
جونز سی.	۱۵	۸۰.۹	پاتس جی.	۸	۲۳.۵
اسوجنو اس. ^۲	۱۴	۱۵.۹	کاپون اف. ^۳	۷	۵۸.۴
استرندگارد جی. ^۴	۱۳	۵۰.۸	فلیو تی. ^۵	۷	۵۸.۴
دنیل آر. ^۶	۱۳	۵۰.۸	لانج بی. ^۷	۷	۵۸.۴
بایوکس آر. ^۸	۱۱	۱۹.۷	اوکونور جی. ^۹	۷	۵۸.۴
لیو اچ. ^{۱۰}	۱۰	۵۴.۶	ونگ وای. ^{۱۱}	۷	۵۸.۴
کانینگهام اس. ^{۱۲}	۱۰	۵۴.۶			

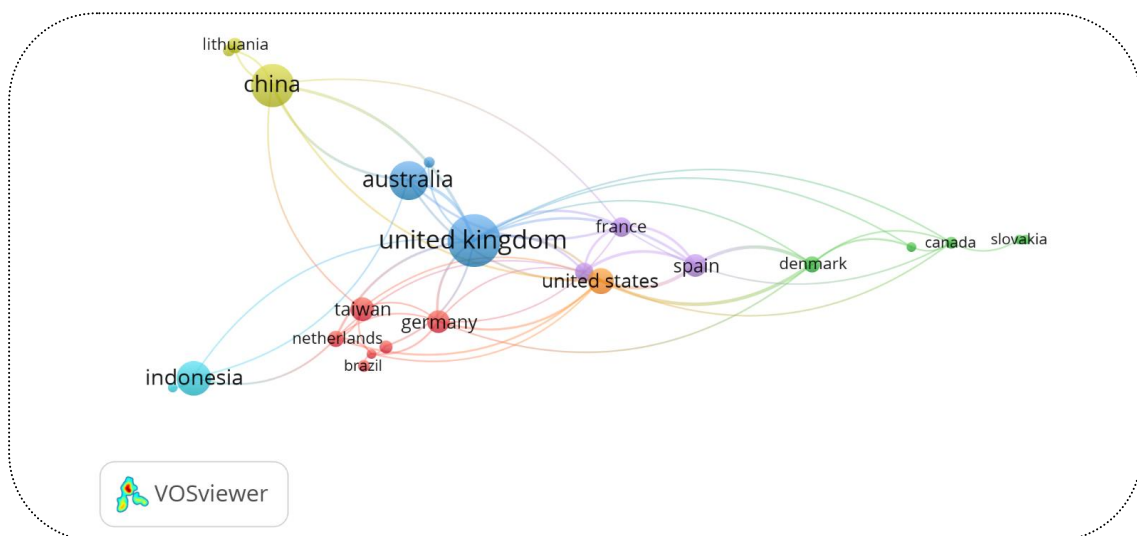
- 1 . silva e.a.
- 2 . svejenova s.
- 3 . capone f.
- 4 . strandgaard j.
- 5 . flew t.
- 6 . daniel r.
- 7 . lange b.
- 8 . boix r.
- 9 . o'connor j.
- 10 . liu h.
- 11 . wang y.
- 12 . cunningham s.

بررسی نویسندگان مقالات حوزه صنایع خلاق نشان داد که از میان ۱۶۰۴ نویسنده که در این حوزه اقدام به انتشار مقاله نموده‌اند، تعداد ۱۵ نویسنده حداقل ۷ مقاله منتشر کرده‌اند. بر این اساس ۱۵ نویسنده برتر دنیا بر اساس تعداد انتشار در جدول شماره ۲ دیده می‌شوند.

جدول شماره ۳. کشورهای با بیشترین مقاله در حوزه صنایع خلاق

نام کشور	تعداد مقاله	درصد	نام کشور	تعداد مقاله	درصد
انگلستان	۱۹۷	۱۹.۵۰	لیتوانی	۲۱	۲.۰۸
چین	۱۳۵	۱۳.۳۷	لهستان	۱۷	۱.۶۸
استرالیا	۱۱۵	۱۱.۳۹	کانادا	۱۵	۱.۴۹
اندونزی	۹۴	۹.۳۱	هنگ‌ک‌نگ	۱۴	۱.۳۹
آمریکا	۵۷	۵.۶۴	برزیل	۱۴	۱.۳۹
تایوان	۴۹	۴.۸۵	آفریقای جنوبی	۱۲	۱.۱۹
اسپانیا	۴۶	۴.۵۵	مالزی	۱۱	۱.۰۹
آلمان	۴۳	۴.۲۶	سوئد	۱۱	۱.۰۹
فرانسه	۳۵	۳.۴۷	جمهوری چک	۱۱	۱.۰۹
ایتالیا	۳۲	۳.۱۷	رومانی	۱۱	۱.۰۹
دانمارک	۲۶	۲.۵۷	پرتغال	۱۰	۰.۹۹
هلند	۲۴	۲.۳۸	اسلوواکی	۱۰	۰.۹۹

مجموع تولیدات علمی بازیابی شده طبق تحلیل کتاب‌سنجی از تعداد ۶۹ کشور منتشر شده‌اند. از این میان تعداد ۲۴ کشور برتر از میان کشورهای با حداقل ۱۰ انتشار در جدول زیر ملاحظه می‌گردد. بیشترین تعداد منابع در این حوزه از علم با ۱۹.۵ درصد (تعداد ۱۹۷ مقاله) در کشور انگلستان منتشر شده است. کشورهای چین، استرالیا، اندونزی و آمریکا به ترتیب با ۱۳.۳۷، ۱۱.۳۹، ۹.۳۱ و ۵.۶۴ درصد در رتبه دوم تا پنجم این رده‌بندی قرار می‌گیرند.

شکل شماره ۲. شبکه هم‌تألفی کشورهای با بیشترین مشارکت

در بررسی هم‌تألیفی پراستنادترین کشورها، نتایج نشان داد از میان ۶۹ کشور که تولیدات علمی بازیابی شده را بر عهده داشتند، تعداد ۲۳ کشور دارای بیشترین مشارکت در تألیف مشترک با ۵۶ هم‌تألیفی بودند و این تعداد در ۷ خوشه به شرح شکل ذیل مشاهده می‌شود. کشورهای برزیل، آلمان، هلند، تایوان، لهستان و پرتغال در خوشه ۱؛ کشورهای کانادا، دانمارک، اسلواکی، سوئد و جمهوری چک در خوشه ۲؛ انگلستان، آفریقای جنوبی و استرالیا در خوشه ۳؛ چین، هنگ‌کنگ و لیتوانی در خوشه ۴؛ فرانسه، ایتالیا و اسپانیا در خوشه ۵؛ اندونزی و مالزی در خوشه ۶ و آمریکا در خوشه ۷ با رنگ‌های مجزا طبقه‌بندی شده‌اند. همان‌طور که در شکل مشخص است بیشترین مشارکت هم‌تألیفی کشورها در زمینه موضوع صنایع خلاق با کشور انگلستان انجام شده است.

جدول شماره ۴. دانشگاه‌های با بیشترین تولید علمی در حوزه صنایع خلاق

نام دانشگاه	تعداد مقاله	درصد	نام دانشگاه	تعداد مقاله	درصد
مدرسه کسب و کار کپنهاگ، دانمارک ^۱	۱۷	۲۰.۷۳	دپارتمان اقتصاد، دانشگاه کمبریج، انگلستان ^۲	۴	۴.۸۸
کالج بوستون، آمریکا ^۳	۱۳	۱۵.۸۵	مرکز ملی پژوهش، مؤسسه فیزیک کاربردی، دانشگاه فلورنس، ایتالیا ^۴	۴	۴.۸۸
مدرسه کسب و کار ایسید، اسپانیا ^۵	۱۳	۱۵.۸۵	مدرسه معماری و طراحی شهری، دانشگاه ووهاژونگ، ووهان، چین ^۶	۴	۴.۸۸
دانشکده اقتصاد دانشگاه فلورنس، ایتالیا ^۷	۵	۶.۱۰	مدرسه کسب و کار دانشگاه علوم سیاسی، پکن، چین ^۸	۴	۴.۸۸
دانشگاه تکنولوژی کوپنلند، استرالیا ^۹	۵	۶.۱۰	دانشگاه پاجاجاران، اندونزی ^{۱۰}	۴	۴.۸۸
دانشگاه تکنولوژی کوپنلند، برابیسین، استرالیا ^{۱۱}	۵	۶.۱۰	دانشگاه لیستر، انگلستان ^{۱۲}	۴	۴.۸۸

در میان ۱۴۵۳ دانشگاهی که اقدام به تولید اثر در حوزه صنایع خلاق نموده‌اند، تعداد ۱۲ دانشگاه دارای حداقل ۴ اثر هستند که بیزنس اسکول کپنهاگ با تعداد ۱۷ تولید علمی رتبه اول و کالج بوستون و بیزنس اسکول ایسید، هرکدام با تعداد ۱۳ تولید علمی به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار گرفته‌اند.

1. Copenhagen business school, denmark
2. Lab of interdisciplinary analysis (lisa lab) department of land economy, university of cambridge, cambridge, united kingdom
3. Boston college, united states
4. National centre of research - institute of applied physics, florence, italy
5. Esade business school, spain
6. School of architecture and urban planning, huazhong university of science and technology, wuhan, hubei, china
7. Faculty of economics, university of florence, italy
8. Business school, china university of political science and law, beijing, china
9. Queensland university of technology, australia
10. Universitas padjajaran, indonesia
11. Queensland university of technology, brisbane, australia
12. University of leicester, united kingdom

پاسخ به سؤال سوم پژوهش. پر استنادترین مقالات صنایع خلاق کدام‌اند؟

جدول شماره ۵. پر استنادترین مقالات حوزه صنایع خلاق

عنوان مقاله	نویسندگان	محل انتشار	سال انتشار	مجموع استناد
از صنایع فرهنگی تا صنایع خلاق: تحلیلی در مورد پیامدهای رویکرد "صنایع خلاق" در مورد هنر و سیاست‌گذاری رسانه در انگلستان ^۱	نیکلاس گارنهام	مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی	۲۰۰۵	۳۷۴
"این مکان به من فضا می‌دهد!": مکان و خلاقیت در صنایع خلاق ^۲	پانل گراهام دانک ^۳	جئوفوروم ^۴	۲۰۰۳	۲۱۹
بازار شبکه‌های اجتماعی: تعریف جدیدی از صنایع خلاق ^۵	پاتز، کانینگهام، هارتلی، امرود ^۶	نشریه اقتصاد فرهنگی ^۷	۲۰۰۸	۲۱۴
مشاغل کوچک در صنایع خلاق جدید: نوآوری به‌عنوان یک چالش مدیریتی مردم ^۸	سباین هوتو، کاتریت چمپیون ^۹	تصمیم‌مدیریت	۲۰۱۱	۱۵۹
صنایع خلاق: فرهنگ و سیاست ^{۱۰}	تری فلیو ^{۱۱}	صنایع خلاق: فرهنگ و خط‌مشی ^{۱۲}	۲۰۱۲	۱۵۶
به دنبال کار در سیاست صنایع خلاق هستید ^{۱۳}	مارک بنکس، دیوید هموندل ^{۱۴}	مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی	۲۰۰۹	۱۴۸
بحران تعاریف صنایع فرهنگی و خنثی‌کننده در سیاست‌های عمومی ^{۱۵}	سوسان گالووی، استوارت دانلوپ ^{۱۶}	مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی	۲۰۰۷	۱۴۵

1. From cultural to creative industries: An analysis of the implications of the "creative industries" approach to arts and media policy making in the United Kingdom
2. 'This place gives me space': place and creativity in the creative industries
3. Panel Graham Drake
4. Geoforum
5. Social network markets: a new definition of the creative industries
6. Jason Potts; Stuart Cunningham; John Hartley; Paul Ormerod
7. Journal of Cultural Economics
8. Small businesses in the new creative industries: innovation as a people management challenge
9. Sabine Hotho, Katherine Champion
10. The Creative Industries: Culture and Policy
11. Terry Flew
12. The Creative Industries: Culture and Policy
13. Looking for work in creative industries policy
14. Mark Banks & David Hesmondhalgh
15. A CRITIQUE OF DEFINITIONS OF THE CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN PUBLIC POLICY
16. Susan Galloway & Stewart Dunlop

ادامه جدول شماره ۵. پراستنادترین مقالات حوزه صنایع خلاق

عنوان مقاله	نویسندگان	محل انتشار	سال انتشار	مجموع استناد
انتقال سیاست به‌عنوان مجموعه سیاست‌ها: اتخاذ سیاست برای صنایع خلاق در نیوزلند ^۱	راسل پرنس ^۲	محیط و برنامه‌ریزی آ: اقتصاد و فضا	۲۰۱۰	۱۴۲
آیا صنایع خلاق خوشه‌ای دارند؟ نقشه‌برداری از سیستم‌های تولید محلی خلاق در ایتالیا و اسپانیا ^۳	لازرتی، بویک، کاپون ^۴	صنعت و نوآوری	۲۰۰۸	۱۴۰
صنایع خلاق بعد از اولین دهه بحث ^۵	فلپو و کانینگهام	یک نشریه بین‌المللی ^۶	۲۰۱۰	۱۳۵
چهار مدل صنایع خلاق ^۷	پاتس و کانینگهام	مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی	۲۰۰۸	۱۲۰

در جدول شماره ۵، ۱۱ مقاله پراستناد در حوزه صنایع خلاق که طی ۲۰ سال گذشته بیشترین استناد به آنها انجام شده است لیست شده‌اند. در این میان مقاله "From cultural to creative industries: An analysis of the implications of the creative industries approach to arts and media policy making in the United Kingdom" که در سال ۲۰۰۵ توسط نیکلاس گارنهام^۸ در نشریه بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی^۹ منتشر شده است با ۳۷۴ استناد، پراستنادترین مقاله در این حوزه می‌باشد.

پاسخ به سؤال چهارم پژوهش. اثرگذارترین و پراستنادترین نشریات در زمینه صنایع خلاق کدام‌اند؟

جدول شماره ۶. پراستنادترین نشریات حوزه صنایع خلاق

نام نشریه	تعداد استناد	درصد
مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی ^{۱۰}	۱۵۱۶	۹۶.۴۱
محیط و برنامه‌ریزی آ: اقتصاد و فضا ^{۱۱}	۲۹۱	۰۵.۸
مطالعات برنامه‌ریزی اروپایی ^{۱۲}	۲۸۷	۹۴.۷
نوآوری: مدیریت، خط‌مشی و عمل ^{۱۳}	۲۲۴	۱۹.۶

- 1 . Policy Transfer as Policy Assemblage: Making Policy for the Creative Industries in New Zealand
- 2 . Russell Prince
- 3 . Do Creative Industries Cluster? Mapping Creative Local Production Systems in Italy and Spain
- 4 . Luciana Lazzeretti ,Rafael Boix & Francesco Capone
- 5 . Creative Industries after the First Decade of Debate
- 6 . The Information Society :An International Journal
- 7 . Four models of the creative industries
- 8 . Nicholas Garnham
- 9 . International Journal of Cultural Policy
- 10 . International Journal of Cultural Policy
- 11 . Environment and Planning A: Economy and Space
- 12 . European Planning Studies
- 13 . Innovation: management, policy and practice

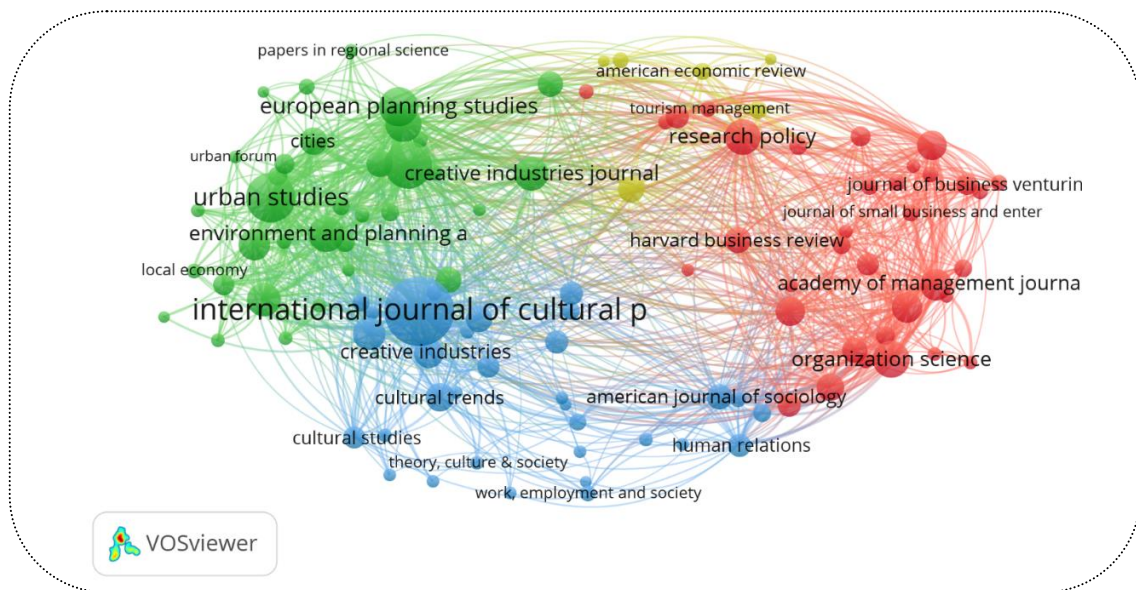

ادامه جدول شماره ۶. پراستنادترین نشریات حوزه صنایع خلاق

نام نشریه	تعداد استناد	درصد
تصمیم‌مدیریت ^۱	۲۲۰	۰.۸۹۶
روندهای فرهنگی ^۲	۲۱۷	۰.۰۰۶
صنعت و نوآوری ^۳	۲۰۵	۰.۶۷۵
مدیریت خلاقیت و نوآوری ^۴	۲۰۵	۰.۶۷۵
شهرها ^۵	۱۳۹	۰.۸۵۳

مبنتی بر تولیدات علمی بازایی شده در منابع، تعداد ۱۰ مورد از پرثمرترین مجلات به معنایی که بیشترین استناد را دریافت کرده‌اند در جدول فوق قابل مشاهده است. در میان این نشریات، پراستنادترین نشریه، مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی با ۱۵۱۶ استناد قرار گرفته است.

پاسخ به سؤال پنجم پژوهش. شبکه هم‌استنادی منابع در حوزه صنایع خلاق چگونه است؟

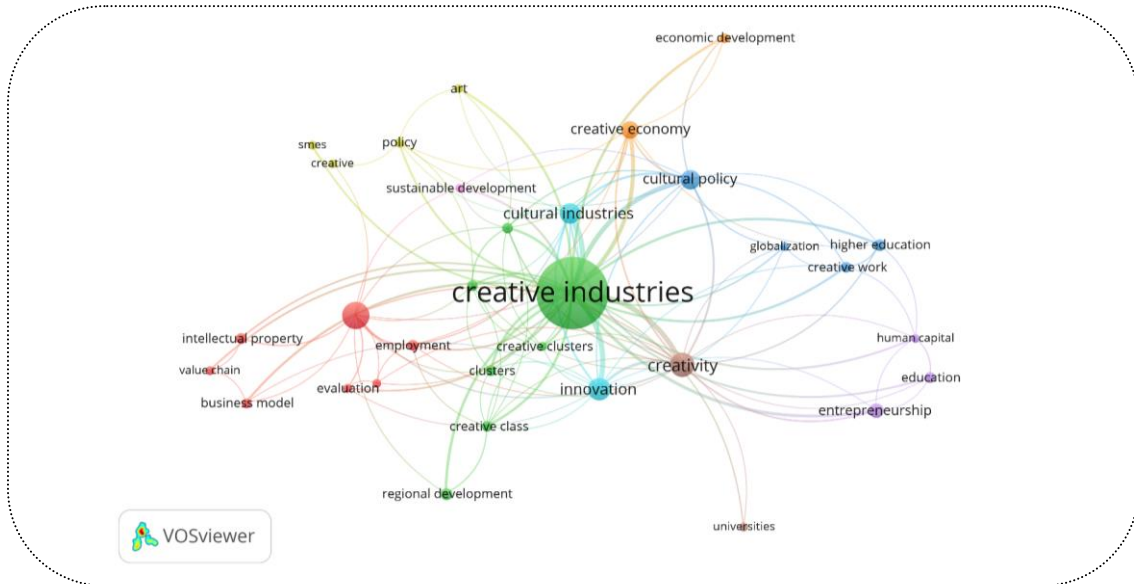

شکل شماره ۳. شبکه هم‌استنادی منابع

از میان تعداد ۱۸۳۲۱ منبع استنادشده در مقالات حوزه صنایع خلاق، ۱۰۷ مورد از منابع دارای حداقل ۳۰ استناد به یکدیگر بودند. شبکه هم‌استنادی مجلات در چهار خوشه که هر خوشه دارای رنگ‌های مختلف است در شکل زیر نمایان است. درخصوص شبکه هم‌استنادی منابع، نشریات مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی و مطالعات منطقه‌ای^۶ و مطالعات شهری^۷ بیشترین مشارکت را در هم‌استنادی با یکدیگر داشته‌اند.

1. Management Decision
2. Cultural Trends
3. Industry and Innovation
4. Creativity and Innovation Management
5. Cities
6. Regional Studies
7. Urban Studies

پاسخ به سؤال ششم پژوهش. پرتکرارترین کلمات کلیدی، شبکه هم‌رخدادی و روند تحول زمانی آنها در حوزه صنایع خلاق چگونه است؟

شکل شماره ۴: شبکه هم‌رخدادی کلمات کلیدی پرتکرار

کلمات کلیدی نویسندگان بسیار اهمیت دارد؛ زیرا مفاهیم اصلی هستند که نویسنده برای ارتباط با مخاطبان به کار برده است. نویسندگان تولیدات علمی بازاریابی شده در این مطالعه، از ۱۹۶۰ کلمه کلیدی مختلف استفاده کردند که از این میان ۴۰ عدد حداقل ۶ بار تکرار شدند. برای گرفتن خروجی تحلیل کتاب‌سنجی تعداد ۸ مورد از این کلمات کلیدی (چین، انگلستان، استرالیا، شبکه‌های اجتماعی، صنعت فیلم، طراحی، اندونزی و صنایع خلاق فرهنگی) به دلیل غیرعمومی بودن و همچنین کم بودن هم‌رخدادی حذف شدند. دایره بزرگ‌تر و فونت بزرگ‌تر در شکل شماره ۴ نمایانگر کلماتی است که بیشتر تکرار شده‌اند و دایره کوچک‌تر و با فونت کوچک‌تر نشان‌دهنده کم‌تکرار شدن کلمات است. بیشترین کلمات کلیدی استفاده شده به ترتیب شامل صنایع خلاق، صنایع فرهنگی و خلاق، خلاقیت، نوآوری، صنایع فرهنگی، خط‌مشی فرهنگی و اقتصاد خلاق است.

پرتکرارترین کلمات بر اساس هم‌رخدادی در ۹ خوشه با رنگ‌های قرمز، سبز، آبی، زرد، بنفش، فیروزه‌ای، قهوه‌ای، نارنجی و صورتی قرار گرفتند که در ادامه به کلیدواژه‌های هر خوشه اشاره می‌شود:

خوشه قرمز: مدل کسب و کار، رقابت، صنایع خلاق و فرهنگی، استخدام، ارزیابی، مالکیت فکری، زنجیره ارزش؛

خوشه سبز: صنایع خلاق، خوشه‌ها، شهرهای خلاق، طبقه خلاق، خوشه‌های خلاق، فرهنگ، توسعه منطقه‌ای؛

خوشه آبی: کار خلاق، خط‌مشی خلاق، جهانی‌سازی، آموزش عالی؛

خوشه زرد: هنر، خلاق، شرکت‌های کوچک و متوسط، خط‌مشی؛

خوشه بنفش: آموزش، کارآفرینی، سرمایه انسانی؛

خوشه فیروزه‌ای: نوآوری، صنایع فرهنگی؛

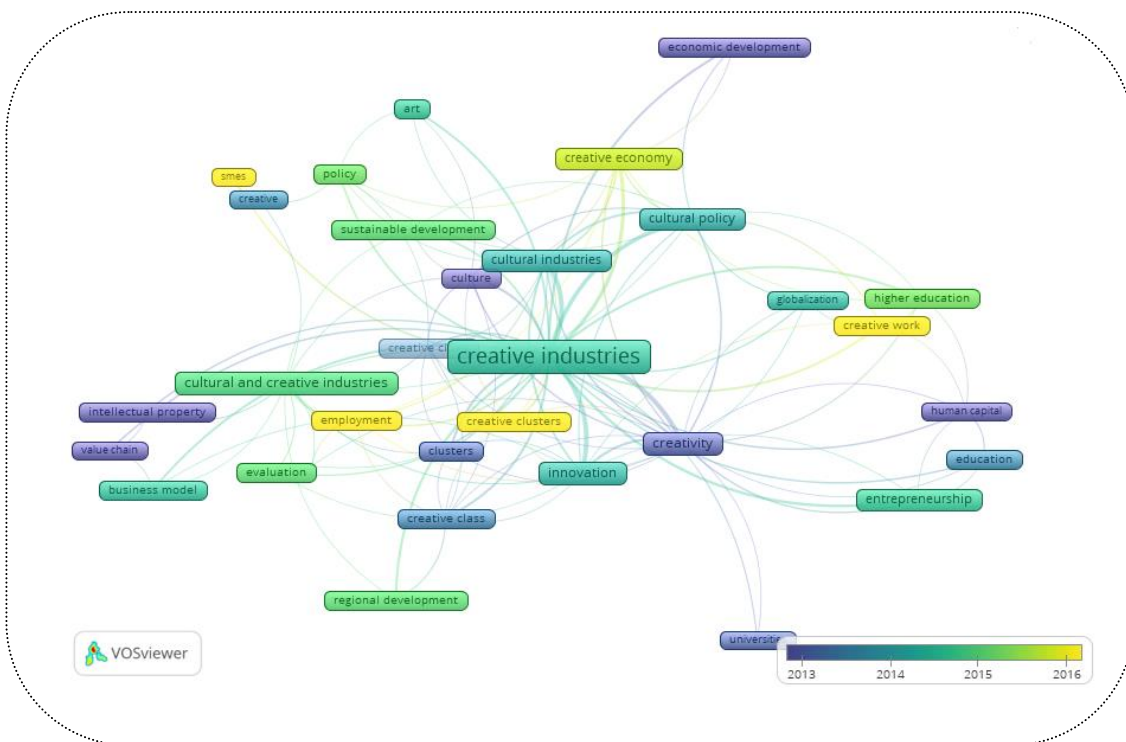
خوشه نارنجی: اقتصاد خلاق، توسعه اقتصادی؛

خوشه قهوه‌ای: خلاقیت، دانشگاه‌ها؛

خوشه صورتی: توسعه پایدار.

جدول شماره ۷. روند تحول پرتکرارترین کلمات بر اساس دوره زمانی

بنفش	سبزآبی	سبز	زرد
- خلاقیت	- صنایع خلاق	- توسعه منطقه‌ای	- خوشه‌های خلاق
- فرهنگ	- خط‌مشی فرهنگی	- آموزش عالی	- اقتصاد خلاق
- سرمایه انسانی	- صنایع فرهنگی	- ارزیابی	- شرکت‌های کوچک و متوسط
- توسعه اقتصادی	- کارآفرینی	- توسعه پایدار	- کار خلاق
- مالکیت فکری	- مدل کسب و کار	- خط‌مشی	- استخدام
- زنجیره ارزش		- صنایع فرهنگی و خلاق	

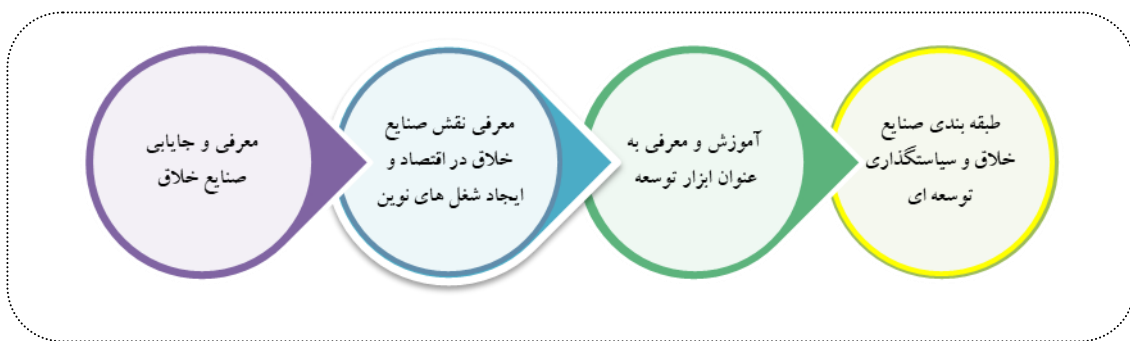
شکل شماره ۵. توزیع کلمات کلیدی پرتکرار به ازای دوره زمانی

تحلیل کتاب‌سنجی نشان می‌دهد کلمات کلیدی پرتکرار نویسندگان بر اساس روند زمانی از قدیمی‌ترین‌ها با رنگ بنفش به جدیدترین‌ها با رنگ زرد متحول شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج ارائه‌شده در بخش یافته‌ها نشان می‌دهد که با توجه به اهمیت یافتن موضوع صنایع خلاق و جایگاه آن در تولید ناخالص ملی کشورها، روند مطالعات انجام‌شده در این صنایع، با شیب زیادی رو به افزایش بوده و این اهمیت و روند رو به رشد، در نمودار شماره ۱ کاملاً مشهود است. در این پژوهش سعی شد یک تصویر کلی از وضعیت دنیا در حوزه صنایع خلاق ارائه شود. نتایج حاکی از آن است که پژوهشگران دنیا از سال ۲۰۰۰ شروع به انتشار مقالات در این موضوع نموده‌اند و تعداد مقالات این حوزه همچنان رو به توسعه می‌باشد.

درخصوص روند تولید علمی باید گفت که به‌طور کلی تعداد مقالات این حوزه تا پیش از سال ۲۰۰۵ کمتر از ۶ عدد بوده و به تدریج همان‌طور که در نمودار شماره ۱ ملاحظه می‌گردد رشد صعودی این پژوهش‌ها در ادامه ایجاد شده است. بیشترین رشد و شدت افزایش تعداد مقالات از سال ۲۰۰۸ به بعد نشان داده شد. پرثمرترین مجلات شناسایی شده در این مطالعه به ترتیب مجله بین‌المللی خط‌مشی فرهنگی، مجله بین‌المللی مطالعات فرهنگی، محیط و برنامه‌ریزی آ: اقتصاد و فضا^۱، مطالعات برنامه‌ریزی اروپایی^۲ و نوآوری: مدیریت، خط‌مشی و عمل^۳ بوده است. سه نویسنده پربارتر عبارت بوده‌اند از لازرتی، جونز و اسوجنو. در مطالعه حاضر پنج کشور برتر فعال در زمینه تولید علمی در موضوع مورد بررسی شامل کشورهای انگلستان، چین، استرالیا، اندونزی و آمریکا نشان داده شد.

شکل شماره ۶. پارادایم تحول کلمات کلیدی حوزه صنایع خلاق

با توجه به پارادایم تحلیلی فوق درخصوص روند توسعه کلمات کلیدی پرتکرار در جدول شماره ۷، اگر کلمات کلیدی طیف بنفش در یک دسته‌بندی در موضوع "معرفی و جایابی صنایع خلاق" قرار گیرد و کلمات کلیدی طیف سبزی در موضوع "نقش صنایع خلاق در اقتصاد و ایجاد شغل‌های نوین" و طیف سبز در موضوع "آموزش و معرفی به‌عنوان ابزار توسعه" و نیز طیف زرد در موضوع "طبقه‌بندی صنایع خلاق و سیاست‌گذاری توسعه‌ای" در نظر گرفته شوند؛ می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که روند توسعه علمی در موضوع صنایع خلاق در ابتدا متمرکز بر معرفی عنصر خلاقیت به‌عنوان اصلی‌ترین پارامتر این صنایع و همچنین مفهوم مالکیت فکری به‌عنوان جزء جدایی‌ناپذیر در تشکیل و معرفی این صنایع بوده است. به بیان دیگر نسل نخست پژوهش‌های این حوزه درصدد معرفی صنایع خلاق و نقش بی‌بدیل آنها در توسعه اقتصادی کشورها بوده است. در ادامه و با مشخص شدن تأثیر بسیار زیاد این صنایع در اقتصاد و تولید ناخالص داخلی کشورها، کسب و کارهای متعددی به شکل پراکنده و با اطلاق کسب و کار خلاق در کشورهای جهان ظهور کردند که با توجه به این گسترش و نیاز به توجه به آنها، پژوهش‌های این حوزه به سوی معرفی نقش این صنایع در اقتصاد و قابلیت به وجود آمدن شغل‌های نوین متمایل شدند. نسل سوم پژوهش‌های حوزه صنایع خلاق که از سال ۲۰۱۴ انجام شده‌اند، به بیان ضرورت ایجاد دوره‌های دانشگاهی و لزوم توجه علمی و آموزشی در دانشگاه‌ها به‌عنوان مقدمه ایجاد توسعه پایدار و توسعه منطقه‌ای در کشورهای جهان پرداخته‌اند. در این دوره، اهمیت این صنایع و تأثیر بسیار زیاد آنها بر اقتصاد کشورها متبلور شده و محققان را بر آن داشته که به لزوم توجه علمی به صنایع خلاق در پژوهش‌های خود بپردازند. در ادامه و با اثبات

1. Environment and Planning A: Economy and Space
2. European Planning Studies
3. innovation: management, policy and practice

اهمیت این صنایع و مشاهده تأثیر آنها در اقتصاد کشورها، موضوع شناسایی خوشه‌ها و طبقه‌بندی صنایع خلاق برای سیاست‌گذاری‌های توسعه‌ای با توجه به اولویت‌های به‌دست‌آمده از این طبقه‌بندی‌ها در تحقیقات محققان اهمیت یافته است. به این منظور که برای سیاست‌گذاری جهت توسعه صنایع خلاق نیاز است که در ابتدا طبقه‌بندی این صنایع با توجه به ویژگی‌های مشترکشان انجام شده و اهمیت و اولویت هرکدام از این طبقه‌ها نسبت به شرایط هر کشور تعیین شده و سپس سیاست‌گذاری توسعه‌ای برای هرکدام از طبقه‌ها صورت گیرد. بنابراین و با توجه به روند منطقی استخراج‌شده، مشخص می‌شود که در سال‌های اخیر پژوهش‌ها به سطح بلوغ خود در حوزه صنایع خلاق رسیده است.

پیشنهاد‌های اجرایی پژوهش

همان‌طور که در شکل شماره ۶ ملاحظه می‌گردد، آخرین الگوی پژوهش‌های حوزه صنایع خلاق در دنیا مربوط به مبحث طبقه‌بندی صنایع خلاق و سیاست‌گذاری توسعه‌ای در آنهاست. بنابراین توجه ویژه در زمینه مفاهیم توسعه‌ای صنایع خلاق در ایران باید با این رویکرد انجام شود تا هم‌راستا با تحرکات و اقدامات روز جهان در این حوزه باشد؛ چراکه این موضوع در حال حاضر مهم‌ترین بحث در حوزه صنایع خلاق در مجلات معتبر جهان بوده و هنوز اقدامات کافی در این موضوع بالاخص در کشورهای در حال توسعه انجام نشده است.

پیشنهاد می‌شود در لایه سیاست‌های توسعه‌ای، سیاست‌گذاری برای طبقه‌های ایجاد و مشخص‌شده در صنایع خلاق به‌صورت مجزا در هر طبقه انجام شود تا به شکل مشخص روند توسعه هر طبقه تعیین و مورد بررسی قرار گیرد. در ادامه علاوه بر سیاست‌گذاری‌های طبقه‌ای، در راستای توسعه کلی این صنایع یک مجموعه سیاست‌های کلان نیز به‌عنوان سیاست‌گذاری عمومی برای کلیه طبقه‌های به‌دست‌آمده خلاق مورد بررسی قرار گیرد.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

- موضوع مورد بررسی در این مطالعه، صنایع خلاق بود. ملاحظه گردید در برخی از منابع بازبایی‌شده، از اصطلاح صنایع خلاق فرهنگی نیز استفاده شده است؛ لذا پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی، اجتماع این دو موضوع و کلمات کلیدی مرتبط مورد بررسی قرار گیرند تا نتایج جامع‌تری حاصل شود؛
- این مطالعه فقط در پایگاه اسکوپوس به تحلیل کتاب‌سنجی منابع منتشرشده پرداخت، بنابراین توصیه می‌شود در مطالعات آینده منابع منتشرشده در پایگاه وب آو ساینس^۱ نیز مورد بررسی قرار گیرند؛
- پیشنهاد می‌شود برای تمرکز بیشتر بر هرکدام از الگوهای مطالعاتی استخراج‌شده در شکل شماره ۶، منابع موجود در کلیه پایگاه‌ها در هر الگو مورد تحلیل کتاب‌سنجی قرار گرفته تا بررسی عمیق در این پژوهش‌ها صورت گیرد.

فهرست منابع

- حسینقلی نوری، احمدرضا؛ حسینی، سید حسین؛ آقایی، سید امیر و اسحاق‌پور، شهرداد (۱۳۹۶). صنعت پویانمایی ایران و ساختار صنعت پویانمایی کشورهای پیشرو. تهران، چاپ اول، انتشارات دانش‌بنیان فناوری
- حمیدی‌زاده، محمدرضا؛ بلاغی اینالو، محمدحسین و عطایی، مهدی. بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای ارزش ویژه برند با

حمیدرضا پروازی شندی، حمیدرضا ایرانی، اسدالله کردنایج و داتیس خواجه‌نایان

تأکید بر ترفیع و تصویر شرکت (مطالعه موردی: اپراتورهای تلفن همراه). مدیریت بازرگانی، دوره ۶، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۳، صص ۷۷۲-۷۵۵.

حیدری، علی و والی‌پور، علیرضا. پژوهش‌های مدیریت استراتژیک در ایران: مروری بر آثار انتشار یافته در نشریه‌های علمی-پژوهشی داخلی طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳. مدیریت بازرگانی، دوره ۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، صص ۸۳-۱۰۲.

دادگران، سید محمد و ابری، انسیه. بررسی عوامل مؤثر بر توان صنعت سینمای ایران برای ورود به بازارهای جهانی. مطالعات رسانه‌ای، سال ششم، شماره ۱۵، زمستان ۱۳۹۰، صص ۹۴-۵۵.

درویش، آسیه؛ طبیبی، سید جمال‌الدین؛ البرزی، محمود و رادفر، رضا (۱۳۹۷). بررسی روند تولیدات علمی در حوزه فناوری اطلاعات پرستاران. فصلنامه مدیریت پرستاری، ۷ (۷)، صص ۶۱-۷۲.

سلطانی‌نژاد، نیما؛ ایرانی، حمیدرضا؛ سلطانی، مرتضی و یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۸). تحلیل کتاب‌سنجی روند جهانی پژوهش در حوزه کانال‌های توزیع گردشگری. فصلنامه علمی پژوهشی گردشگری و توسعه، سال هشتم، شماره چهارم، زمستان ۹۸، صفحه ۵۹-۸۱.

شریفی، سید مهدی؛ لبافی، سمیه و یادگاری، محمدحسن (۱۳۹۸). شناسایی ویژگی‌های نظام بازاریابی محتوای زنانه در صنایع خلاق. فصلنامه مدیریت بازرگانی، ۱۱ (۲)، صص ۳۱۹-۳۴۰.

Aguinis, H., Ramani, R. and Alabduljader, N. (2018), "What you see is what you get? Enhancing methodological transparency in management research", *The Academy of Management Journal*, Vol. 12 No. 1, pp. 1-28.

Barrowclough, D. and Z. Kozul-Wright (2008), *Creative Industries and Developing Countries. Voice, Choice and Economic Growth*, Abingdon: Routledge.

Bazargan, A. (2008). An introduction to qualitative and mixed research techniques in behavioral sciences. Tehran: Didar Publication. (in Persian)

Boix, R., F. Capone, L. De Propriis, L. Lazzeretti and D. Sanchez (2014), 'Comparing creative industries in Europe', *European Urban and Regional Studies*, 23 (4), 935-40.

Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7), 1382-1402.

Collins, Patrick; Mahon, Marie & Murtagh, Aisling (2018) Creative industries and the creative economy of the West of Ireland: evidence of sustainable change?, *Creative Industries Journal*, 11(1): 70-86

Cooke, P. and L. De Propriis (2011), 'A policy agenda for EU smart growth: the role of creative and cultural industries', *Policy Studies*, 32 (4), 365-75.

Corbin, J. & Strauss, A. (1990), Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1): 3-21.

CIIC (Creative Industries Innovation Centre). 2013. Valuing Australia's Creative Industries. Canberra: An Australian Government Initiative.

- De-Miguel-Molina, B., J. Hervas-Oliver, R. Boix and N. De-Miguel-Molina (2012), 'The importance of creative industry agglomerations in explaining the wealth of European regions', *European Planning Studies*, 20 (8), 1263–80.
- Demir, Oguz, (2018), Looking forward for Istanbul's creative economy ecosystem, *Creative Industries Journal*, 11(1): 87-101.
- Department for Culture, Media & Sport (DCMS). (2008). Creative Britain: Talents for the New Economy. Retrieved from <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/publications/CEPFeb2008.pdf>
- Eisenhardt, K. M. (1989), Building Theories from Case Study Research, *The Academy of Management Review*, 14 (4), pp 532-550
- Eriksson, T. (2014). Processes, antecedents and outcomes of dynamic capabilities. *Scandinavian Journal of Management*, 30(1): 65–82.
- EY. 2015. Cultural Times: The First Global Map of Cultural and Creative Industries. New York, NY: CISAC–The International Confederation of Societies of Authors and Composers.
- Fahmi, Fikri Zul; Koster, Sierdjan, Dijk, Jouke van (2016), The location of creative industries in a developing country: The case of Indonesia, *The international Journal of urban policy and planning*, 59(1): 66–79
- Fink, A. (2005). Conducting research literature reviews: From the internet to paper: Sage Publication.
- Fleischmann, Katja; Daniel, Ryan & Welters, Riccardo (2017), Developing a regional economy through creative industries: innovation capacity in a regional Australian city, *Creative Industries Journal*, 10(2):119-138
- Glaser, B. & Strauss, A. (1967). The Discovery of Grounded Theory. Chicago: Aldine.
- Gong, H. and R. Hassink (2017), 'Exploring the clustering of creative industries', *European Planning Studies*, 25 (4), 583–600.
- Gouvea, Raul & Vora, Gautam (2018), Creative industries and economic growth: stability of creative products exports earnings, *Creative Industries Journal*, 11(1): 22-53
- Hartley, John (2005), Creative Industries, First published 2005 by Blackwell Publishing Ltd.
- Hashemi Petrudi, S.H., Sadeghi Moghadam, M.R., Jafarnejad Chaghooshi, A., Safari, H. (2018). A Systematic Literature Review on Supply Chain Strategy. *Journal of Business Management*, 10(2), 279-302.
- Howkins, J. (2001). The Creative Economy: How People Make Money From Ideas. London, UK: Penguin.
- Igarashi, M., de Boer, L., & Fet, A. M. (2013). What is required for greener supplier selection? A literature review and conceptual model development. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 19(4), 247-263
- Johnson, A. and Samakovlis, I. (2019), "A bibliometric analysis of knowledge development in smart tourism research", *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, <https://doi.org/10.1108/JHTT-07-2018-0065>

- Jones, C., M. Lorenzen and J. Sapsed (eds) (2015), *The Oxford Handbook of Creative Industries*, Oxford: Oxford University Press.
- Khasseh, A. A., Soosaraei, M., & Fakhar, M. (2016). Cluster Analysis and Mapping of Iranian Researchers in the Field of Parasitology: With an Emphasis on the Co-authorship Indicators and H Index. *Iranian Journal of Medical Microbiology*, 10(2), 63-74.
- Knell, J., & Fleming, T. (2008). Transforming Scotland's Creative Economy. Retrieved from <http://john-knell.com/resources/>
- Lazzeretti, L., F. Capone and I. Innocenti (2017), 'Exploring the intellectual structure of creative economy research and local economic development. A cocitation analysis', *European Planning Studies*, 25 (10), 1693713.
- Lazzeretti L and Vecco M. (2018). *Creative industries and entrepreneurship: paradigms in transition in a global perspective*; Publisher: Edward Elgar.
- Lee, N. and A. Rodriguez-Pose (2014), 'Creativity, cities, and innovation', *Environment and Planning A*, 46 (5), 1139-59.
- Li, D., & Liu, J. (2014). Dynamic capabilities, environmental dynamism, and competitive advantage: Evidence from China. *Journal of Business Research*, 67(1): 2793-2799.
- Liu, Yu-Yun & Chiu, Yin-Hao (2017), Evaluation of the Policy of the Creative Industry for Urban Development, *Sustainability Journal*, 9(6): 1009-1032
- Martin, R. & Florida, R. (2009). *Ontario in the Creative Age*. Toronto: Martin Prosperity Institute. Retrieved from <http://martinprosperity.org/media/pdfs/MPI%20Ontario%20Report%202009%202nd%20Ed.pdf>
- Martin Prosperity Institute. (2009). *Creativity in the Rural Economy: Challenges and Opportunities*. Toronto: Martin Prosperity Institute. Retrieved from <http://ruralontarioinstitute.ca/file.aspx?id=3607ea36-0853-4bb4-9b62-50b7d1482f96>
- McBurney, M. K. & Novak, P. L. (2002). What is bibliometric and why should you care? In: *Proceedings of the professional communication conference*, pp. 108-114.
- NACE Rev.1; Statistical classification of economic activities in the European Community: 65-167
- Potts, J. (ed.) (2016), *The Economics of Creative Industries*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing.
- Seuring, S., & Müller, M. (2008). From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. *Journal of Cleaner Production*, 16(15), 1699-1710.
- The Creative Nova Scotia Leadership Council (CNSLC) In partnership with Nova Scotia Department of Communities, Culture and Heritage (2012), *Creative Economy Literature Review*:12-19
- Ugne daubaraitė, Grazina startienė, (2015) Creative industries impact on national economy in regard to subsectors, *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 213, pp129-134.

- UNCTAD (2008). Creative Economy Report. The Challenge of Assessing the Creative Economy: towards Informed Policy – making. UNCTAD/DITC/2008/2. Available online at http://unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf.
- Vošner, H. B., Kokol, P., Bobek, S., Železnik, D., & Završnik, J. (2016). A bibliometric retrospective of the journal computers in human behavior (1991–2015). *Computers in Human Behavior*, 65, 46-58.
- Wacker, J. G. (1998). A definition of theory: research guidelines for different theory-building research methods in operations management. *Journal of Operations Management*, 16(4), 361-385.
- Wang, C. L. & Ahmed, P. K. (2007). Dynamic capabilities: A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 9(1): 31–51.
- Wang, C.L., Senaratne, C. & Rafiq, M. (2015). Success Traps, Dynamic Capabilities and Firm Performance. *British Journal of Management*, 26(1): 26-44.
- Ye, Q., Song, H., & Li, T. (2012). Cross-institutional collaboration networks in tourism and hospitality research. *Tourism Management Perspectives*, 2(3), 55–64.
- YEKON. (2013), Istanbul Creative Economy Workshop Final Report. Istanbul: Yaratıcı Ekonomi Konseyi.
- Yin, Robert K. (2014), Case Study Research, 5 edition, Copyright © 2014 by SAGE Publications, Inc. , pp206-214
- Yu, Wentao, Jin Hong, Yunhao Zhu, Dora Marinova, and Xiumei Guo. 2014. “Creative Industry Clusters, Regional Innovation and Economic Growth in China.” *Regional Science Policy & Practice* 6 (4): 329–348. doi:10.1111/rsp3.12051.
- Yusuf, S. and K. Nabeshima (2005), ‘Creative industries in East Asia’, *Cities*, 22 (2), 109–22.
- Zupic, I., & C˘ater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472.